

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

KURUMSAL ÇOCUK BAKIM HİZMETLERİ YOLUYLA KAYITLI KADIN İSTİHDAMININ DESTEKLENMESİ PROJESİ (INSTCARE)

POLİTİKA ÖNERİ BELGESİ

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

Bu alışma, Türkiye Cumhuriyeti ve Avrupa Birliği tarafından ortaklaşa finanse edilen ve Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından yürütülmekte olan *Kurumsal ocuk Bakım Hizmetleri Yoluyla Kayıtlı Kadın İstihdamının Desteklenmesi Projesi* kapsamında akademik bileşeni altında hazırlanmıştır. Sosyal Güvenlik Kurumu'nun resmi görüşlerini yansıtmemaktadır.

Hazırlayanlar

Proje Operasyon Koordinasyon Birimi:

Ayşe AKTUNA

Nilüfer ATAGÜN

Barış GENCAL

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
Kurumsal Çocuk Bakım Projesi	1
İş-Yaşam Dengesi ve Çocuk Bakımına Yönelik Öneriler	5
<i>İş-Yaşam Dengesi ve Çocuk Bakımı Öneri Matrisi</i>	5
<i>Destekleyici Haklar Öneri Matrisi</i>	12
<i>Çocuk Bakımına Yönelik Arz Yönlü Destek Mekanizmaları</i>	16
SONUÇ	18

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

GİRİŞ

Türk sanayileşme sürecinin başından itibaren kadınların istihdama katılımları ve istihdama katılabilen kadınların sigortalı olarak istihdam piyasasında kesintisiz ve emeklilik hakkı kazanana kadar çalışabilmeleri, erkeklerle karşılaştırıldığında **sorunlu bir alan** olarak görülmektedir. Bu dezavantajlı durumun sebepleri arasında; ev işleri ile çocuk ve yaşlı bakımı hizmetlerinin geleneksel aile içi iş bölümü anlamında kadının sorumluluğu olarak görülmesi, kurumsal çocuk ve yaşlı bakım hizmetleri ile destek mekanizmalarının yetersiz olması, kadınların erkeklere göre eğitim düzeylerinin ortalama olarak daha düşük olması ve bu nedenle kayıt dışı sektörlerde çalışma eğilimlerinin daha fazla olması gibi çeşitli saikler bulunmaktadır. Nitekim bu noktalardan hareketle hayata geçirilen Kurumsal Çocuk Bakım Hizmetleri Yoluyla Kayıtlı Kadın İstihdamının Desteklenmesi Projesi (INSCTARE)'nin uygulamaya alındığı 2019 yılı Nisan ayında TÜİK verilerine göre Türkiye'de kadınların iş gücüne katılım oranı %34,5 (erkeklerde %71,8) olarak, kayıt dışı istihdam oranı ise ortalama %41,4 (erkeklerde %30,8) olarak gerçekleşmiştir.

Kadınların erkeklere kıyasla ciddi anlamda geri kaldığı bu istatistikler göstermektedir ki kadınların erkeklerle aralarında işgücü piyasasında yaşadıkları dezavantajlı konumun giderilmesini sağlayacak ve aynı zamanda pratik olarak en kısa sürede hayata geçirilebilecek tedbirler, söz konusu hedef grubun kendine özgü ihtiyaçları da gözetilerek ön plana alınmalı ve uygulamaya alınmalıdır.

Kurumsal Çocuk Bakım Projesi

INSTCARE Projesi bu minvalde, kadınların iş gücüne katılım oranının istenilen düzeyde olmamasının nedenlerinden biri olan **kurumsal çocuk bakım hizmetleri ve desteklerinin yetersizliğine yönelik** bir çözüm yöntemi geliştirmeyi ön plana alarak kurgulanmış ve 1 Nisan 2019 yılında uygulanmaya başlanmıştır. 30 Eylül 2022 tarihi itibarıyla tüm faaliyetleri tamamlanarak son verilen ve mali destek programı ile akademik araştırma bileşeni olmak üzere iki ayrı bileşenden oluşan proje ile şunlar hedeflenmiştir:

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

- ✓ Kurumsal çocuk bakımının daha *erişilebilir ve ekonomik* kılınıp işgücü piyasasına dönüşün kolaylaştırılması ve böylece kadınların kayıtlı istihdama *katılmalarının, dönmelerinin* ya da istihdam piyasasında *kalmalarının* desteklenmesi,
- ✓ Çalışan annelerin iş-yaşam dengesi kurmalarına destek olunması ve
- ✓ Çocukların erken çocukluk eğitimlerine katkı sağlanması.

Proje mali destek programı kapsamında, hizmet akdiyle bir işverene bağlı olarak çalışan, 0-60 ay arası çocuğunu bakım amacıyla Millî Eğitim Bakanlığı ya da Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığınca onaylanmış bir çocuk bakım kurumuna göndererek okul ücretini tam yatıran ve kişisel geliri asgari ücretin brüt tutarının iki katını geçmeyen 10.250 anneye aylık 100 avro kreş desteği verilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca, kreş desteği için en az bir ödeme hakkı kazanan her bir anneye tek seferlik 100 avro kırtasiye desteği de sağlanarak çocuğun kreşe gönderilmesinin yarattığı masraflara katkı sağlanması hedeflenmiştir. Bu kapsamda, 29 ay süren mali destek programından doğrudan 17.959 anne ile çocuk ve dolaylı olarak 3.000’den fazla kreş faydalanmıştır. Kesin kayıtları 1 Kasım 2019 tarihi itibarıyla başlayan mali destek bileşeni İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Antalya, Malatya ve Elâzığ illerinde uygulanmıştır. Toplam bütçesi yaklaşık 29,9 milyon avro olan proje kapsamında annelere 25,5 milyon avro kreş desteği ödemesi yapılarak 26.01 milyon avro olan hibe bütçesinin %98’i harcanmıştır.

Projenin akademik bileşeni kapsamında, Türkiye’de kadınların iş gücüne katılımının ve kayıtlı kadın istihdamının artırılmasının yanı sıra ebeveynlerin iş-yaşam dengelerinin sağlanmasını da destekleyecek kurumsal çözümleri içeren, yenilikçi ve bütüncül bir model önerisi getirmek amaçlanmıştır. Bu kapsamda iki araştırma raporu, bir etki analizi raporu ve bir politika öneri belgesi hazırlanmıştır.

Araştırma raporlarının ve politika öneri belgesinin hazırlık aşamasında bir akademik konferans, iki çalıştay ve üç çalışma ziyareti gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar, konuların ayrıntılı olarak sosyal taraflarla da ele alınmasını ve bazı iyi uygulamaların yerinde görülmesini sağlamıştır. Böylelikle yenilikçi ve bütüncül bir bakış açısıyla konuyu ele alan ve sosyal taraflarca da kabul görmüş politika önerilerinin ortaya çıkması sağlanmıştır.

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

Hazırlanan araştırma raporlarından ilki “İş Yaşam Dengesi Türkiye, Norveç ve Seçili AB Ülke Örnekleri Araştırma Raporu”dur. Rapor kapsamında öncelikle iş yaşam dengesi kavramı, tarihsel olarak ortaya çıkışı ve önemi açıklanmaya çalışılmış ve iş yaşam dengesinin uyumlaştırılmasına yönelik politikaların gelişimine değinildikten sonra bu politikaların ne olduğu geniş bir perspektiften değerlendirilerek açıklanmaya çalışılmıştır.

İş yaşam dengesinin sağlanmasına yönelik politikalar ve düzenlemeler şu üç temel başlık altında incelenmiştir.

- ✓ İzin haklarına ilişkin düzenlemeler,
- ✓ Bakım hizmetlerine ilişkin düzenlemeler ve
- ✓ Finansal destek mekanizmaları

Her bir başlığın altında başlangıçta genel bir değerlendirme yapıldıktan sonra Türkiye’deki mevcut durum ortaya konulmaya çalışılmıştır. Raporda Haziran 2019 tarihinde Avrupa Parlamentosu’nda kabul edilen 2019/1158 sayılı “Ebeveynler ve Bakım Verenler için İş Yaşam Dengesi Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Direktifi” üzerinde durulmuştur. Sosyal politika alanında parasal birlik gibi tek bir yönetim ve yasama yetkisine sahip olmayan AB organlarının ülkelerin iş yaşam dengesi konusunda uyması gereken asgari standartları belirleyen bu direktifle neleri amaçladığı ve ne tür düzenlemeler getirdiği raporda işlenmiştir. Avrupa Parlamentosu ve Konseyi tarafından 2019 yılında yayımlanan ve 2022 yılı Ağustos ayına kadar AB üyesi ülkelerin ulusal hukuklarına aktarmaları gereken Direktif, ülkeler genelinde iş yaşam dengesinin uyumu konusunda farkındalık artırılmasına ve eşitlik açısından yenilikçi politikalar geliştirilmesine katkı sağlamıştır.

Çalışma kapsamında OECD İyi Yaşam Endeksi (Better Life Index) 2019 verilerine göre iş yaşam dengesinde üst sırada yer alan Norveç ve AB’ye üye ülkelerden Hollanda, İtalya, Danimarka, İspanya, Fransa, Belçika ve Almanya seçilerek iş yaşam dengesi uzlaştırma mekanizmaları ayrıntılı olarak incelenmiştir. Bu ülkelerin demografik yapıları, ekonomik durumları, işgücü piyasasının durumu incelenerek öncelikle ülke profili çıkarılmış, ardından rapor kapsamında iş yaşam dengesi uyumlaştırma mekanizmalarına yer verilmiştir. Rapor

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

kapsamında literatür taramasında OECD, AB, Birleşmiş Milletler (BM), Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Avrupa İstatistik Enstitüsü (Eurostat) ve Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK) verileri, incelenen ülkelerin kurum web sayfaları, kanunlar, kitaplar çeşitli dergilerde yer alan makaleler incelenmiş ve bu kaynaklardan yararlanılmıştır. Çalışmada iş yaşam dengesi uygulamaları açısından esas olarak çocuk bakımı alanına yoğunlaşmış, yaşlı bakım uygulamaları da çok genel hatlarıyla ele alınmıştır.

“Analık ve Ebeveyn Yardımları Araştırma Raporunda” ise iş yaşam dengesi uyumlaştırma politikalarının en önemlilerinden olan analık ve ebeveyn yardımları daha kapsamlı ve ayrıntılı şekilde incelenmiştir. Bu yardımlar çalışma hayatı ile bakım sorumluluklarını uyumlaştırarak hem kadın istihdamını artırmayı hem de azalan doğum oranlarını olumlu yönde etkilemeyi sağlayan politika araçlarındandır. Ailelerin bakıma en ihtiyaç duyduğu dönemde çocuklarıyla zaman geçirmelerini sağlayan ve bakım sorumluluğunu tüm aile bireylerine paylaştıran bu uygulamalarla aynı zamanda çocuk refahı da artmaktadır. Raporla analık, babalık izni ve yardımları kavramının ortaya çıkışı, dünyada gelişimi ve mevcut durumuna değinildikten sonra AB’ye üye ülkelerde analık izni ve yardımlarının durumu incelenmiştir. Farklı refah rejimi sınıflandırmalarına tabi Çekya, Portekiz ve Danimarka’daki analık, babalık ve ebeveyn yardımları üzerinde durulmuş, son olarak da Türkiye’deki durum incelenmiştir.

AB tarafından 2019 yılında yayımlanan 2019/1158 sayılı Direktifte, her üye ülkenin babalık izninin en az 10 gün olarak düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca ebeveyn iznine yönelik yenilikçi uygulamalar da sunulmuştur. Bu kapsamda Tablo 1’de özet olarak 2010/18 ve 2019/1158 sayılı direktiflerin karşılaştırması sunulmaktadır. Tablonun incelenmesinden de görüleceği üzere ebeveyn iznine yönelik haklar son Direktif ile beraber genişletilmiştir.

Tablo 1: 2010/18 ve 2019/1158 sayılı Direktiflerin Karşılaştırılması

2010/18 Sayılı Direktif (1 Ağustos 2022’ye kadar)	2019/1158 Sayılı Direktif (2 Ağustos 2022’den itibaren)
En az 4 aylık ebeveyn izni	En az 4 aylık ebeveyn izni
Bir ebeveyninden diğerine en az 1 ay transfer edilemez	Bir ebeveyninden diğerine en az 2 ay transfer edilemez

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

2010/18 Sayılı Direktif (1 Ağustos 2022'ye kadar)	2019/1158 Sayılı Direktif (2 Ağustos 2022'den itibaren)
AB düzeyinde ebeveyn izni sürecinde asgari tazminat yok.	Transfer edilemeyen en az 2 aylık süre, her AB ülkesinde kararlaştırılacak düzeyde (son 2 hafta için 2 Ağustos 2024'ten itibaren) makul şekilde tazmin edilmelidir.
	Ebeveynlerin esnek şekilde (yarı zamanlı ve parça parça) izin talep etme hakları vardır.

Kaynak: (Avrupa Komisyonu, 2022)

Bu kapsamda ebeveyn izninin bir kısmının devredilemez olması ile yarı zamanlı ve esnek çalışma hakkı, 2019/1158 sayılı Direktif'in getirdiği önemli yeniliklerdendir. Geliştirilen bu standartlar, ebeveynlerin iş-yaşam dengelerinin sağlanması ve çalışma hayatında işveren karşısında dengelenmeleri açısından çok kritik adımlardır. Avrupa Birliği, sosyal politika alanındaki sınırlı yetkisine karşın AB ülkeleri çapında standart geliştirme rolü çerçevesinde özellikle ebeveynlerin çalışma hayatında işveren karşısında eşit koşullara kavuşmasına büyük önem vermekte ve bunu her vesileyle teşvik etmektedir.

İş-Yaşam Dengesi ve Çocuk Bakımına Yönelik Öneriler

İş-Yaşam Dengesi ve Çocuk Bakımı Öneri Matrisi

Kurumsal Çocuk Bakım Projesi kapsamında bu raporu hazırlayan sosyal güvenlik uzmanlarından oluşan akademik ekibimizce Türkiye'de konuyla ilgili boşluk ve ihtiyaç analizi gerçekleştirilmiştir. Bu boşluk ve ihtiyaç analiz çalışmalarına istinaden yurtdışı çalışma ziyaretleri (Danimarka, Çekya ve İspanya), çalıştaylar (araştırma raporlarına ilişkin iki ayrı çalıştay düzenlenmiştir), araştırma raporları ve etki analizi raporunun sunduğu sonuçlar ve iyi uygulama örnekleri değerlendirilerek bu raporun kilit taşı oluşturulan Tablo 2'de sunulan "**İş-Yaşam Dengesi ve Çocuk Bakımı Öneri Matrisi**" hazırlanmıştır.

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

Tablo 2: İş-Yaşam Dengesi ve Çocuk Bakımı Öneri Matrisi

İŞ-YAŞAM DENGESİ VE ÇOCUK BAKIM ÖNERİ MATRİSİ							
Alternatif	Çocuğun 0-6 Ay Dönemi			6 Ay-1 Yaş	1-2 Yaş	2-3 Yaş	3-6 Yaş
Alternatif Yol - I	Annelik İzni = 16 hafta (Prime Esas Kazancının-PEK 2/3'ü düzeyinde geçici iş göremezlik ödeneği)	Babalık İzni = 2 hafta (transfer edilemez - ücretinin işverence karşılanması)	Ebeveyn İzni = 7 hafta (PEK'in 2/3'ü düzeyinde geçici iş göremezlik ödeneği)	Ebeveyn İzni = 6 ay (PEK'in 1/2'si düzeyinde geçici iş göremezlik ödeneği)	Ebeveyn İzni = Kreş desteği düzeyinde	Kreş Desteği	
Alternatif Yol - II	Annelik İzni = 16 hafta (Prime Esas Kazancının-PEK 2/3'ü düzeyinde geçici iş göremezlik ödeneği)	Babalık İzni = 2 hafta (transfer edilemez - ücretinin işverence karşılanması)	Ebeveyn İzni = 7 hafta (PEK'in 2/3'ü düzeyinde geçici iş göremezlik ödeneği)	Her İki Ebeveyne Yarım Zamanlı Çalışma Hakkı = 27 hafta	Kreş Desteği		
Alternatif Yol - III	Annelik İzni = 16 hafta (Prime Esas Kazancının-PEK 2/3'ü düzeyinde geçici iş göremezlik ödeneği)	Babalık İzni = 2 hafta (transfer edilemez - ücretinin işverence karşılanması)	Ebeveyn İzni = 7 hafta (PEK'in 2/3'ü düzeyinde geçici iş göremezlik ödeneği)	Komşu Anne Desteği (Childminder sistemi - Kreş desteği düzeyinde)		Kreş Desteği	

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

Tablo 2’de yer alan matriste her iki raporda tespit edilen Türkiye’deki yasal mevzuata ilişkin tespit edilmiş boşluklar ve alandaki ihtiyaç analizleri değerlendirilmiş ve dünyadaki alternatif çözümler kıyaslanarak bir çocuğun 0-60 aylık yaşam süresinde bakımını aralıksız şekilde temin edecek ve ebeveynlerin iş-yaşam dengelerini sağlayacak sosyal sigorta sistemi tarafından desteklenen çeşitli bakım izinlerini kapsayan alternatif seçeneklere imkân veren (ebeveynler çocuk bakımı için farklı yolları seçebilirler) esnek bir model önerisi getirilmiştir. Yapılan analizlere göre proje kapsamında politika öneri matrisinde özellikle kadınların ve ailenin iş ve aile yaşamını uyumlaştırmak ve aynı zamanda çocuklarıyla güvenli bağ kurmalarını sağlamak için yapılması uygun görülenler belirtilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda alternatif ve aralarında geçiş imkânı bulunan üç yol geliştirilmiştir:

i. Çocuğun 0-6 Ay Dönemi

Bilindiği üzere Dünya Sağlık Örgütü bebeklerin ilk 6 ay anne sütü ile beslenmesini önermektedir. Ayrıca bu ilk altı aylık dönem, anne ve babanın çocuklarıyla bağlarının geliştirdiği kritik bir süreçtir. Bu dönemde bebeğin bakımının annesi ve babası tarafından sağlanması bu nedenle çok önemli ve sağlıklıdır. Ayrıca çocuk bakımı, modern dünyada sadece annenin sorumluluğu olarak değil aynı zamanda babanın da bir sorumluluğu olarak düşünölmekte ve bu “babalık hakkı” olarak tanımlanmaktadır. Babalık hakkının kullanıldığı dönem, çocuk ile babası arasında güvenli bağ kurabilmesi için mutlaka babaya imkân verilmesi gerektiği düşünölen bir periyottur. Yani, bu modern tanımlamada babalık ve annelik, ebeveynlere eşit hak ve sorumluluklar doğuran sosyal bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. O nedenle, bu süreçte anne ve babaya ebeveyn izni (gelir ve/veya ödenek destekli) verilmesi önem kazanmaktadır. Bu noktadan hareketle geliştirilen üç alternatif yol için de **analık izin** süresinin doğum sonrası 16 haftaya çıkarılması, babaya iki hafta **babalık izni** verilmesi ve buna ilave 7 hafta **ebeveyn izni** düzenlemesinin getirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Bebek altı aylık olana kadar getirilen bu izin sürelerinde analık ve ebeveyn izni süresince sigortalılara prime esas kazançlarının üçte ikisi tutarında geçici iş göremezlik ödeneği verilmelidir. Babalık izin süresi boyunca ise babanın ücretinde herhangi bir kesinti olmamalı, işveren mevcut durumda olduğu gibi personelin maaşını eksiksiz olarak ödemelidir. Aileye katılan yeni bireyin

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

masrafları göz önünde bulundurulduğunda, ailenin masrafları artmışken analık ve babalık hakkını kullanmaları nedeniyle ebeveynlerin gelirlerindeki düşüşün sosyal koruma sisteminde telafi edilmemesi ailenin çocuk edinmesinin cezalandırılması anlamına geleceği gibi sosyal koruma sisteminin sürdürülebilirliğinin, nüfusun kendisini yenilemesinin ve nihayet ülkenin insan kaynağının geliştirilmesinin riske atılması da demek olacaktır. Bu nedenlerle, şu an önerdiğimiz ödenekli ebeveyn izni hem aileyi ve hem de toplumu korumaktadır.

ii. 6 Ay-1 Yaş Arası Dönem

Bununla birlikte iş yaşam dengesi öneri matrisinde bebek altı aylık olduktan sonra aile çocuğun bakımı konusunda zorunlu tek bir yolu tercih etmek zorunda bırakılmamış, seçenekli bakım modeli önerimizle farklı aile yapısına, sosyal çevreye ve ekonomik koşullara sahip ebeveynlere opsiyonlar arasından kendilerine en uygun olanı seçme imkanı tanınmış olmaktadır. Bu kapsamda her iki ebeveyn yarım zamanlı çalışma hakkı verilmesi, ebeveyn izni uygulamasına devam edilmesi ya da komşu anne uygulaması (childminder) denen akredite edilmiş bir komşu annenin 3-4 çocuğa baktığı bakım modeli, hayata geçirilmesini önerdiğimiz diğer uygulamalardır. Bu uygulamalar arasında geçiş imkânı verilerek sistemin esnek yapısı daha da artırılmakta ve ailelere değişen şartlara adaptasyon olanağı verilmektedir.

Birinci alternatifte, ebeveyn isterse bebek altı aylık olduktan sonra bir yaşına kadar **ebeveyn izninden** faydalanmaya devam edebilmektedir. Ancak, bu süreçte sosyal koruma sisteminin sağlayacağı ödenek miktarı sistemin mali sürdürülebilirliği göz önünde bulundurularak prime esas kazancın yarısı düzeyine düşürülmektedir. Bu opsiyonla aileye dünyada çocuğun kurumsal bakıma geçişi için optimal yaş olarak görülen 12'nci ayını doldurana kadar (ortalama olarak 9 ay ayrılık korkusunun en fazla olduğu dönem olarak görülmektedir) çocuklarının bizzat bakımını üstlenme fırsatı verilmiş olmaktadır.

Bu döneme ilişkin diğer alternatif uygulama önerisi ise her iki ebeveyn de çocuğ bir yaşına gelene dek **yarı zamanlı çalışma hakkı** tanınmasıdır. Böylece ebeveynler bebeklerini kendileri bir yaşına kadar büyütme imkanına sahip olabilmelerinin yanında işgücü piyasasından uzak kaldıkları süreyi de tercihlerine binaen asgari düzeyde tutabilmektedirler. Bu, ebeveynlerin

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

yüksek kariyer beklentisine sahip olmaları halinde tercih edebilecekleri bir alternatif olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ebeveynlere tanınan diğer bir haksa **komşu anne (childminder)** uygulamasıdır. Komşu annelik sisteminde bir kişi Millî Eğitim Bakanlığı ya da Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından akredite edilecek kendi evinde belirli bir sayıda (en fazla 6'ya kadar) çocuğa bakabilmektedir. Bu sistemde değişik yaş gruplarından çocuklar aynı ortamda bulunabilmektedirler. Bu da birden fazla kardeşin aynı kişi tarafından ev ortamında bakılmasına imkân vermektedir. Avrupa'da yaygın olan ve daha çok kırsalda ya da banliyölerde tercih edilen bu uygulamaya prim ve/veya vergi desteği de sağlanmaktadır. Türkiye'de kayıt dışı olarak komşu annelerin ya da yakın akrabaların çocuklara bakması söz konusudur. Ancak, bu uygulamanın prim ve/veya vergi destekleriyle birlikte hayata geçirilmesi ve sosyal koruma şemsiyesinin altına alınarak kayıtlı hale getirilmesi, çocuk bakım mesleğinin tanınması, değer kazanması ve profesyonel hale gelmesinin yanı sıra kayıt altına alınması açısından da çok elzendir. Bu uygulamayla hem ebeveynler tercihlerine göre kısa sürede iş yaşamına dönebilmekte hem de daha çok küçük olan çocuklarını tanıdık bir yüze emanet etmenin güveniyle iş yaşamında kalabilmektedirler.

iii. 1 Yaş -6 Yaş Arası Dönem

Bu dönemde sunulan seçenekler ise ebeveynin isterse 1 yıl daha ebeveyn izni (kreş desteği düzeyinde sosyal destek verilerek) alabilmesi, istihdama dönerek komşu anne desteğinden yararlanması veya yine çalışmaya dönerek ya da başlayarak kreş desteğinden yararlanması şeklinde belirlenmiştir.

Buradaki üç alternatiften ilkinde ebeveynlerden biri ya da sırayla ikisi çocuğun 12-24'üncü ayları arası kreş desteği düzeyinde bir sosyal ödenekle **ebeveyn izni** olarak çocuğuna bakabilmekte ve böylece aile dünyada çocuğun kurumsal bakıma geçişi için optimal yaş olarak görülen 12 inci aydan sonra da çocuğun gelişim düzeyini ve kişisel özellik farklarını göz önünde bulundurarak çocuklarının bizzat bakımına devam etmiş olmaktadır. Bu dönemde bakımı üstlenen ebeveyn, kreş yardımı düzeyinde bir gelir ikamesi ile desteklenmeli ve böylece bir yandan sosyal koruma sistemi üzerindeki mali yük birey başına daha da azaltılırken bir yandan

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

da aileye çocuklarının özel durumunu gözetererek bir süre daha çocuklarıyla birebir ilgilenme fırsatı verilmiş olmaktadır. Bu seçenekte, 2 yaşından sonra kreş desteği alınarak çocuğun genel bakım merkezi (kreş, anaokulu vb.) ya da özel nitelikli bakım merkezi gibi bir sosyal bakım tesisine yönlendirilmesi öngörülmektedir. Bu dönemde eğer ailenin özel bakım için ek gelir desteğine ihtiyaı varsa sosyal yardım sisteminden aynı ya da nakdi ek destek sağlanmalıdır.

Bu yaş grubu için ikinci alternatif ise dünyada ocuk bakımı denilince en maliyet etkin yol olarak görülen **kreş desteği** uygulamasıdır. Bu uygulamada, çocuğun dünyada kurumsal bakıma geçişi için optimal yaş olarak görülen 12’inci aydan sonra bu tür tesislerde bakıma yönlendirilmesi ve ailenin de ortalama olarak gelir durumları da gözetilerek ortalama kreş ücretlerinin yaklaşık %50’si düzeyinde kreş desteğine sahip olması hedeflenmektedir.

Kreş desteği uygulamasının etkinliği aslında Kurumsal ocuk Bakımı Projesi ile sınıanmıştır. Yapılan Etki Analizi çalışmasında kreş desteğinin kadının istihdamda kalmasını sağlayan etkin bir mali destek yöntemi olduğu sonucuna varılmıştır. Etki Analizi Raporuna göre proje OECD’nin Kalkınma Değerlendirme Ağı (EvalNet)’in altı değerlendirme kriterini de sağlamıştır.¹ Bu kriterler etkinlik, sürdürülebilirlik, ilgililik, etkililik, uygunluk, etkidir. Proje ncesi bir işte sigortalı olarak çalışmayanların ise %91,30’u şu anda bir işte sigortalı olarak çalışmaktadır.

Etki Analizinde projede verilen mali desteğin annelerin işgücüne katılımına etkisi ‘‘farkların farkı yöntemi’’ ile (projeden yararlanan anneler ile proje yedek listesinde yer alıp yararlanmayan annelerin proje öncesi, sırasındaki ve sonrasındaki durumları karşılaştırıldığı yöntem) ekonometrik olarak analiz edilmiştir. Farkların farkı yönteminde Lojistik Regresyon modelinin tahmin sonuçlarına göre; projeden faydalanan annelerin projeden faydalanmayan annelere göre mali destek bittiğinde sigortalı olarak çalışmaya devam etme eğilimlerinin %11 olasılıkla azalaağı ve bu oranın istatistik olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Bu durum, raporu

¹ <https://www.oecd.org/dac/evaluation/daccriteriaforevaluatingdevelopmentassistance.htm> adresinde bu kriterler ayrıntılı olarak tarif edilmiştir.

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

hazırlayan akademisyenler tarafından verilen mali destek sonucunda annelerin sigortalı olarak çalışmaya devam etmeleri üzerinde projenin olumlu bir etkisi olarak görülmüştür.

Öte yandan, projeden yararlanan kreş yetkilileriyle yapılan derinlemesine görüşmelerde de bu kurumlarda kreş desteğinin olumlu etkilerinin olduğunu belirtilmiştir. Çocuklarını bu kurumlara gönderen kadınlar işlerine gönül rahatlığıyla gidebilmişlerdir. Ayrıca kreş desteği ile okul öncesi eğitim ve bakım kurumlarının işgücü talebi de artmış ve bu nispi istihdam artışına sebep olmuştur. Anaokullarında çalışan personelin genel olarak kadın olduğu düşünöldüğünde kreş desteği ile her alanda kadın çalışan istihdamına katkı sağlandığı söylenebilir.

Okul öncesi eğitim dönemi; bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimin temelini atıldığı ve çocukların farklı kazanımlar elde ettiği bir dönemdir. Araştırmalar, çocukların büyüme ve gelişimini destekleyen deneyim fırsatlarının, gelişimlerinin hassas olduğu dönemlerde sağlanmasının önemini vurgulamaktadır. Kreş desteği ile çocuklar bir “çocuk hakkı” olan okul öncesi eğitime de kavuşmuş olmakta ve daha nitelikli bir nesil ve insan kaynağı ülkenin hizmetine sunulmaktadır.

Bu yaş grubundaki üçüncü alternatif ise ***komşu anne uygulamasının*** çocuğun 3 yaşına gelmesine kadar devam ettirilmesi ve sonrasında kreş desteği uygulamasına geçilmesidir. Burada, çocuklarının daha küçük bir grup içerisinde yakın bakımını ve yaşadıkları mahalle içerisinde kalmasını isteyen ebeveynlere bir alternatif sunulmuş olmaktadır. Ancak, uygulama 3 yaşından sonra sonlandırılarak çocuğun bu yaştan sonra kurumsal bakıma yönlendirilerek akranlarından fiziksel, psikolojik ve bilişsel olarak geri kalmaması hedeflenmektedir. Zira, birçok akademik çalışma, kurumsal bakımın akranlar arası sosyo-kültürel farkları ortadan kaldırmada ve düşük gelir grubundaki çocuklara diğer akranlarıyla eğitim anlamında fırsat eşitliği sağlamadaki rolünü göstermiştir. Nitekim, bu kurumsal eğitim çocukların ilkökul ve sonrası dönemdeki eğitim ve sonrasında kariyer başarılarını olumlu etkilemekte sosyal sınıflar arası geçişi kolaylaştırmaktadır.

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

Destekleyici Haklar Öneri Matrisi

Yukarıda önerilen tüm alternatif yollarda çocuğun bakımı aile ve kamunun ortak sorumluluğu olarak görülmekte ve aileye farklı bakım yolları arasında seçim olanağı ile geçiş olanağı tanınarak kapsayıcı bir yöntem sunulmaktadır. Bu hakların etkin olarak uygulanabilmesi ya da etkinliğinin artırılabilmesi için diğer bazı hakların da tanınması gerektiği düşünölmektedir. Bu nedenle, Tablo 3’de iş-yaşam dengesini sağlama amaçlı yukarıdaki her üç yolda da kullanılabilir ve bu alternatiflerin uygulanmasını güçlendirir nitelikteki destekleyici haklara ilişkin öneriler sunulmaktadır:

Tablo 3: Destekleyici Haklar Öneri Matrisi

	DESTEKLEYİCİ HAKLAR ÖNERİ MATRİSİ
1. Hak	Analık ve ebeveyn izni dönemlerinde uzun vade sigorta kolları açısından sosyal güvenlik primlerinin bildirilmiş sayılması (İspanya İyi Uygulaması)
2. Hak	Süt izninin bakım iznine çevrilerek her iki ebeveyne de mevcut şartlarda verilmesi (0-1 yaş)
3. Hak	Çocuğun 2 yaşına gelmesine kadar annenin gece vardiyalı çalıştırılmasına yasak getirilmesi
4. Hak	Ebeveyn izni almayı tercih etmeyen ebeveyne uzaktan çalışma hakkı verilmesi
5. Hak	Hamilelik ve akabindeki çocuk bakımı sonrası işe geri dönmek isteyen ve profesyonel anlamda yabancılaşma (uzaklaşma) yaşayan kadınlara işgücü piyasasına yeniden adaptasyon amaçlı mesleki eğitim programları verilmesi (Çekya İyi Uygulaması)
6. Hak	Çocuk sahibi ebeveynlerin çalışma saatlerinin düşürölmesi
7. Hak	Aile yardımları sigorta kolunun hayata geçirilmesi
8. Hak	Yaşlı bakım sorumluluğu kapsamında uzun dönem bakım sigorta kolunun hayata geçirilmesi

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

Sosyal politikanın uygulama aracı olan sosyal güvenlik, toplumsal dayanışmanın bir parçasıdır. Sosyal güvenlik sistemlerinin en önemli özelliklerinden biri kişilerin çalışmadığı dönemde gelir kaybını telafi etmek ve giderlerini azaltmaktır. Analık döneminde gelir kaybını telafi edici uygulamalar bu kapsamda değerlendirilmelidir. Bununla birlikte, yaşlılık riski de en az analık ve çocuk edinme riski kadar önem verilmesi gereken toplumsal bir risktir. Nitekim, birçok sosyal koruma sisteminde kapsama alınan bu riske karşı yaşlılık döneminde sistemden sigortalılara aylık bağlanmaktadır. Ancak, kişilerin yaşlılık aylığından faydalanabilmeleri için genellikle belirli bir dönem haklarında uzun vadeli sigorta kolları denilen yaşlılık, malullük, ölüm sigortaları için prim bildirilmiş ya da ödenmiş olması ve emekli olmak için gerekli yaş şartını sağlamaları beklenmektedir. Bununla birlikte, işgücü piyasasından doğum ve çocuk bakım sorumlulukları nedeniyle uzak kalan kadınlar bu uzaklaşma nedeniyle hem kariyer yolları sekteye uğramakta hem cam tavan sendromu gibi engellerle karşılaşmakta ve hem de prim ödeme gün sayısını tamamlama başta olmak üzere (mevcut sistemde işçiler için 7.200 gün) yaşlılık aylığı için gereken şartları karşılamakta güçlük çekebilmektedirler. Bu nedenle, analık izni döneminde çalışmayan kadınların **uzun vadeli sigorta kolları priminin bildirilmiş sayılması uygulaması**, onların çalışma ile aralarındaki bağı koparmadan anneliklerini yaşayabilmelerine ve aynı zamanda gelecek kaygısı yaşamadan hayatlarına devam edebilmelerine imkân sağlayabilir. Sosyal güvenlik priminin bildirilmiş sayılması uygulamasının ebeveyn izninin kullanıldığı tüm süreç için geçerli olması, tüm ailenin sosyal devletin ve sosyal güvenlik şemsiyesinin altında kalmalarına katkı sağlayacaktır. 5510 sayılı Kanunda yapılacak düzenleme ile ebeveynlere bu imkân sağlanabilir.

Diğer yandan çocuk bakımı sadece annenin değil her iki ebeveynin de sorumluluğundadır. Çocuğun sadece anneye değil bakım için babaya da ihtiyacı olduğu bebeklik döneminde süt izni kavramının değiştirilerek “**bakım izni**” kavramına dönüştürülmesinin uygun olacağı değerlendirilmektedir. Nitekim, Türkiye’de 1980’li yıllardan beri artan kırdan kente göç ve şehirleşme ile birlikte, geniş ailelerin yerini çekirdek aile almış ve yakın lokasyonlarda yaşayan akraba topluluklar yerini farklı şehirlerde ikamet eden dağınık akraba topluluklarına bırakmıştır. Geçen süreçte şehirlerde yaşama maliyetlerinin artmasıyla birlikte ise kadınların da çalışma hayatına daha çok katılması elzem hale gelmiştir. Ancak, tüm bu süreçte çalışma

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

hayatında yer alıp çocuk yapan kadınlar, bir yandan geniş ailenin ya da akraba topluluğunun desteğinden mahrum kalırken bir yandan da bunu ikame edecek sosyal desteklere ulaşmada zorluk yaşamışlardır. Bu manada diğer ebeveynin bakım sorumluluğu anlamında anneye destek vermesi hayati önem taşımaktadır. Bu aynı zamanda ev içi emeğine verilen değere ilişkin toplumsal bilinç düzeyinde de olumlu yönde değişiklik yaratacaktır.

Dünya Sağlık Örgütü bebeklerin en az iki yaşına kadar emzirilmesinin başta bebeğin bağışıklık sisteminin gelişimi olmak üzere sağlıkları açısından önemli olduğunu değerlendirmektedir. Bu süre zarfında kadınların süt izniyle birlikte değerlendirildiğinde çocuklarıyla azami sürede vakit geçirebilmelerini sağlamak ve böylece gün içerisinde yayılan emzirme faaliyetinin sağlıklı olarak yürütülebilmesini temin etmek üzere kadınlar için **gece vardiyası yasağı getirilmesinin** uygun olacağı değerlendirilmektedir. Bu yasağ kadınların çocuklarıyla güvenli bağ kurmalarına ve sağlıklı nesiller yetiştirilmesine katkı sağlayacaktır.

Bununla birlikte İş-Yaşam Dengesi Öneri Matrisinde belirttiğimiz üzere bazı ebeveynler işlerinin yoğunluğu, kariyer beklentileri ve diğer şartlar gereği ebeveyn izni almak istemeyebilirler. Bu ebeveynlere **uzaktan çalışma hakkının getirilmesi** ve 4857 sayılı İş Kanunu'nda düzenlenmesinin uygun olacağı düşünölmektedir.

Dođum yapan bir kadının hem sağlık şartları hem de bebeğin bakım ihtiyaçları gereği çalışması mümkün olmamaktadır. Ancak evde küçük bebeğine bakan kadının ya da erkeğin yaptığı şey aslında üretken bir çalışmadır. Bununla birlikte, bu değerli çalışma genellikle çalışan kadınların birden fazla çocuk yapmayı seçmeleri halinde bunu arka arkaya yapmayı tercih etmeleri ya da çeşitli nedenlerle tek çocuklarına uzun süre bakmak istemeleri halinde uzun süreler boyunca işgücü piyasasında uzak kalmaları ve profesyonel yetilerini yitirmeleri ya da çağın gerisinde kalmaları (mesela, kullandıkları bir muhasebe programı yerine piyasada başka bir programın tercih edilir hale gelmesi gibi) sonucunu doğurmaktadır. Bu da tekrar iş hayatına geri dönüšte işe alım sürecini baltalamakta ya da iş hayatına adaptasyonu zorlaştırmaktadır. Bu nedenle, bahsi geçen durumdaki bireylerin tekrar mesleki eğitim programlarına tabi tutulmaları ve çağın getirdiği gerekli donanımına kavuşturulmaları icap etmektedir. Bu nedenle, bu kadınlara (ya da

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

benzeri durumdaki erkeklere) İŞKUR tarafından ***işgücü piyasasına yeniden adaptasyon amaçlı mesleki eğitim programları*** (günlük harçlık destekli) verilmesi gerektiği düşünölmektedir.

Çocuk sahibi ebeveynlerin çalışma saatlerinin düşürölmesi de hem birim zamana düşen verimliliklerinin artmasına katkıda bulunabilecek hem de bu kişilerin iş yaşam dengesi kurmalarını olumlu etkileyecektir. Çalışma saatlerinin kısalmasıyla ebeveynler çocuklarıyla daha fazla zaman geçirebilecekler ve sosyal yaşamlarının da daha verimli hale gelmesiyle iş yaşamlarındaki motivasyon ve verimliliklerinin artacağı düşünölmektedir.

102 Nolu Sosyal Güvenlik (Asgari Standartlar) Sözleşmesi (ILO 102), ***aile yardımlarının*** konusunu “çocukların geçimini sağlama mükellefiyeti” şeklinde tanımlamaktadır. OECD terminolojisinde ise bu yardımlar çocuk bakımına yönelik ailelere verilen nakdi yardımları (çocuk bakım yardımı, ebeveyn izni ödemesi, tek ebeveyn desteği gibi), aynı yardımları (bakıcılara ve bakım evlerine sağlanan destekler, çocuk bakımına yönelik aile harcamalarına destek, ev işleri desteği, aile danışma hizmetleri gibi) ve vergi sistemi kanalıyla sağlanan dolaylı destekleri (vergi istisnası, çocuk vergi kredisi vb.) kapsamaktadır. Ülkemizde dağınık olan ve önemli bir kısmı uygulamada olmayan bu yardımların tek bir çatı altında toplanıp ILO 102 'ye uygun olarak hayata geçirilmesi ailelerin çocuk bakımına yönelik genel sorumluluklarını hafifletecek ve çocukların bakımı, eğitimi ve genel gelişimini olumlu yönde etkileyecektir. Bu da yaratacağı sosyo-psikolojik rahatlamayla ebeveynlerin iş ve aile yaşamı arasında denge kurmalarına katkıda bulunacak bir diğer faktör olacaktır.

Sağlık alanında yaşanan teknolojik gelişmeler, ekonomik büyüme ve toplumsal yapıdaki diğer değişimlerin etkisi ile ortaya çıkan demografik dönüşüm ve yaşlanma olgusu tüm dünya ile beraber ülkemizde de en önemli gündem maddelerinden biri haline gelmiştir. Ülkemiz de benzeri bir süreçten geçmektedir. Bu yaşlanma trendi yukarıda açıklanan şehirleşme süreci, geniş aile ve akraba topluluklarının yerini çekirdek aile ve izole apartman yaşamınının alması, kadınların çalışma hayatına daha çok katılmaları ve bakım sorumluluklarına ilişkin toplumsal anlayışta tarım toplumundan sanayi toplumuna geçişle birlikte değişiklikler yaşanması gibi faktörlerle birlikte değerlendirildiğinde yaşlı bakım hizmetleri olgusunun da farklı bir pencereden değerlendirilmesi gerektiği sonucunu doğurmaktadır. Bu yaşanan gelişmeler netice

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

itibarıyla yaşılı bakımının yeni bir sosyal risk olarak tanımlanması ihtiyacını ortaya koymaktadır. ILO 102’de ayrı bir risk olarak tanımlanmayan ve sağlık yardımları altında değerlendirilen bu sosyal yardımın, OECD terminolojisi ačíısından hane halkına sağlanan sosyal yardımlar başılığı altında (hastalık, işsizlik, konut, eğitim, ailevi vb. durumlara yönelik nakdi ve aynı yardım ve hizmetler) değerlendirilebileceği düşünölmektedir. Literatürde **uzun dönem bakım sigortası** olarak geóen bu uygulamada, genellikle bağımsız yaşıama becerisi kısıtlanmakta olan 65 yaşı üstü bireylerle sürekli bakıma ihtiyaç duyan kronik hastalıklı bireylerin evlerinde ya da bir tesiste bakımına (sağlık bakımı, ev işlerine yardımcı olunması, kişisel bakım, refakat vb.) yönelik masraflar sistem tarafından karşılanmaktadır. Primleri genellikle sağlık sigorta primine ek olarak hastalık kasalarına ayrıca ödenmektedir. Uzun dönem bakım sigortasının yürürlüğe girmesi bakım ihtiyaçları için çocukları ya da aile fertlerine çeşitli sebeplerle güvenemeyen geómişten ahde vefa borcumuz olan yaşılarımızın daha nitelikli ve iyi yaşı almalarına katkı sağlanacaktır. Bu da aile fertleri ve özellikle óalışan kadınlar üzerindeki bakım sorumluluğu baskısını hafifletecek ve iş-yaşam dengesine katkı sağlayacaktır.

Çocuk Bakımına Yönelik Arz Yönlü Destek Mekanizmaları

Çocuk sahibi ailelerin iş-yaşam dengelerini etkileyen faktörler arasında yer alan çocuk bakım sorumluluğunun óözümü noktasında en maliyet etkin ve sürdürülebilir yaklaşım olarak karşımıza óıkan kurumsal çocuk bakımı ve buna yönelik destekler kurumsal çocuk bakımına ilişkin talebi arttıracaktır. Ancak, bu olumlu gelişme arz tarafında yeterli bir genişleme olmazsa özellikle devlet tarafından sağlanacak nakdi yardımların sadece kreş ya da evde bakım ücretlerinin artmasına sebep olması sonucunu doğuracaktır. O nedenle, yukarıda açıklanan talep yönlü politikalar arz yönlü tedbirlerle birlikte tedricen uygulamaya geçirilmelidir. Bu minvalde hayata geçirilmesinin uygun olduğu düşünölen tedbirler Tablo 4’te sıralanmıştır:

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

Tablo 4: Çocuk Bakımına Yönelik Arz Yönlü Destek Mekanizmaları

	ARZ YÖNLÜ DESTEK MEKANİZMALARI
1. Düzenleme	Kreş kurulumuna yönelik bürokrasinin azaltılması
2. Düzenleme	Kreş kurulmasına yönelik kamusal destek uygulamaları (Kira yardımı, vergi muafiyet desteği, kamu arazisi tahsis edilmesi, elektrik-su-doğalgaz tarifesi indirimleri vb.)
3. Düzenleme	Kreş öğretmenlerinin ücretlerinin kamu ve özel dahil devlet tarafından karşılanması (Çekya İyi Uygulaması)
4. Düzenleme	Belediyelere kreş kurulması yönünde destek verilmesi
5. Düzenleme	Kreşlerin çalışma saatlerinin ebeveynlerin çalışma saatleri ile uyumlulaştırılması (Danimarka İyi Uygulaması)

Ülkemizde okul öncesi eğitim ve bakım kurumu kurma ve işletmede bürokratik süreçler çok fazladır. Bu da özellikle genç girişimcilerin ve diğer yatırımcıların bu alana yönelmesini sınırlandırmaktadır. O nedenle bu alanda basitleştirilmiş ve hızlandırılmış süreçlere ihtiyaç bulunmaktadır. **Kreş kurulumuna yönelik bürokrasinin azaltılması** arzın genişleme potansiyelini artıracığından kreş ücretlerine de olumlu yansıyacaktır.

Öte yandan daha ciddi bir husus ise okul öncesi eğitim ve bakım kurumu kurma ve işletme maliyetinin ülkemizde çok yüksek olmasıdır. Bu nedenle, ebeveynler uygun maliyetli ve evlerine yakın kreş bulmakta zorlanabilmektedirler. Genel konut satın alma ve kiralama maliyetleri göz önünde bulundurulduğunda kuruluş aşamasında özellikle fiziki alan maliyeti en önemli maliyet kalemi olarak karşımıza çıkmaktadır. O nedenle, kamunun **kamusal destek uygulamaları** kapsamında bu işletmelere ilk kuruluş yılı için kira yardımı yapması veya kamu arazisi tahsis etmesi çözüm olarak düşünülebilir. Yine işletme maliyetlerini düşürme anlamında elektrik, doğalgaz ve su tarifelerinin en düşük dilimden uygulanması da olumlu bir teşvik unsuru olacaktır.

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

İşletme maliyetlerinde personel kalemi en önemli harcama unsurudur. Bunun için de Çekya’da uzun yıllardır uygulamada olan ***kreş öğretmenlerinin ücretlerinin kamu tarafından karşılanması*** uygulaması değerlendirilebilir. Bu verilen eğitimin standardizasyonu anlamında Millî Eğitim Bakanlığı’nın da elini güçlendirecek bir seçenek olacaktır. Ayrıca, istihdam yaratma anlamında da kreşlere sağlanan bu destek önemli bir katkıda bulunacaktır. Nitekim kreşler yaptıkları satın almalarla yan sektörlerde de istihdam artışına yol açan ve bu nedenle doğrudan ve dolaylı istihdam yaratıcı etkileriyle en az inşaat sektörü kadar istihdam artışına yol açma potansiyeli taşıyan işletmelerdir.

Kamunun piyasa düzenleyici görevi kapsamında özellikle kreş ücretlerinin çok yüksek seyrettiği ya da kreşlerin kurulmasına bütün yukarıda sıralanan teşviklere rağmen rağbet edilmediği yerleşim yerlerinde ***belediyeler aracılığıyla kreş kurup işletilmesinin*** bir diğer politika tedbiri olabileceği değerlendirilmektedir. Özellikle büyükşehirlerde kreşlerin yaygın olması ulaşımda çocukların sıkıntı çekmesini de önleyecektir.

Öte yandan ***kreşlerin çalışma saatlerinin ebeveynlerin çalışma saatleri ile uyumlaştırılması*** ve/veya nöbetçi kreş uygulamasına geçilmesi kadınların istihdamda kalmalarını ve iş-yaşam dengesi sağlamalarını hedefleyen bir diğer çözüm önerisi olarak düşünülebilir.

SONUÇ

İş yaşam dengesi uygulamaları ailelerin ve özellikle kadınların istihdam piyasasına katılımı ve kayıtlı istihdamda yer almaları açısından hayati önemi haizdir. Ülkemizde kültürel kodlar bir yana, ***teknik anlamda*** özellikle çocuk ve yaşlı bakım hizmetleri ve yardımları ile analık, babalık ve ebeveyn izin dönemlerinin ve yardımlarının eksikliği ya da yetersizliği, esnek çalışma imkanlarının kısıtlılığı ve aile ve uzun dönem bakım sigortalarının olmayışı ebeveynlerin iş yaşam dengesini olumsuz etkileyen ve özellikle kadınlar açısından işgücüne katılımı ve kayıtlı istihdamı sekteye uğratan ana faktörlerdir.

Çalışmamızda bu ana sorun alanlarına ve bunlarla bağlantılı tali hususlara ilişkin geliştirilen model ***bütüncül bir bakış açısıyla*** ele alınmıştır. Bu anlamda, getirilen öneriler çocuğun 0-60 ay aralığında kesintisiz olarak bakım şemsiyesi altında kalmasını sağlamaya yöneliktir. Bu

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

süreçte, çocuğun gelişimine ve ebeveynlerin işgücü piyasasından uzak kalma sürecinin uzunluğuna bağlı olarak farklı bakım seçenekleri sunulmuş ve bu seçenek demetleri de aralarında geçiş imkanı olan üç ayrı alternatif yol şeklinde tanımlanmıştır.

Öte yandan getirilen model kurumsal bakım hizmetlerinin geliştirilmesi anlamında sadece talep yönlü iyileştirmelere değil, **arz yönlü teşvik ve geliştirmelere** de odaklanmıştır. Bu yönüyle model, hizmetlerin kamu ve özel sektör girişimiyle karma bir metotla sağlanmasını, vatandaşların ihtiyaçlarının en iyi yerel düzeyde belirlenebileceği noktasından hareketle yerel kamu otoritelerinin mümkün mertebe sürece dahil edilmesini ve kamu tarafından sağlanacak yardımların enflasyonist etki yaratmasını önlemek için talep ile arzın tedricen ve uyumlu bir şekilde artırılmasını öngörmektedir.

Kamunun karma bakım modeli çerçevesinde sürece dahil olması, **çocuk bakım hizmet standartlarının** geliştirilmesi ve yürütülmesi anlamında kamu otoritesinin denetleyici rolünün yanında örnek oluşturma rolünün de altının çizilmesini sağlayacaktır.

Kurumsal bakımı önceleyen bu yaklaşım, ebeveynlerin iş yaşam dengesi ve istihdam süreçlerini olumlu etkilemesinin yanı sıra çocukların gelişimi açısından da hayati önem taşımaktadır. Nitekim bu alanda ortaya konan birçok akademik çalışma, kurumsal bakımın akranlar arası sosyo-kültürel ve eğitime ilişkin farkları ortadan kaldırmada ve kuşak içi **fırsat eşitliğini** sağlamada kritik rolü olduğunu göstermiştir. Erken yaşlarda alınan bu kurumsal eğitim, çocukların ilkokul ve sonrası dönemdeki eğitim ve sonrasındaki kariyer başarılarını müspet yönde etkilemekte ve sosyal sınıflar arası geçişi kolaylaştırmaktadır.

Kamu ve özel sektör tarafından kurumsal bakım tesislerinin sayılarının artırılması, kreşlerin ek istihdam yaratması anlamına da gelmektedir. Bu hem kendi içlerinde yarattıkları istihdamı hem de yan sanayiler için yaratılan talep dolayısıyla oluşan **ek istihdam** kapsamaktadır. Bu ek istihdam potansiyelinin, ülkemizin işsizlik sorununun hizmet sektörünün geliştirilerek çözülmesi yolunda etkili bir çözüm sunabileceği düşünülmektedir.

Öte yandan erken çocukluk eğitimi ilerleyen yaşlarda çocukların eğitim başarısına olumlu etkileri açısından değerlendirildiğinde, Ülkemizin insan kaynağının geliştirilmesine önemli

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

katkılar verebilecek bir potansiyele sahiptir. Bu alanda yapılacak yatırımların tüm bu olumlu yönleri birlikte ele alındığında geliştirilecek yeni politikaların ulusal kalkınma hedeflerimize olumlu yansımaları olması da beklenen sonuçlardan birisidir. Tüm yönleriyle ekonomik büyüme ve kalkınmaya katkı sağlayan iş yaşam dengesi uyumlaştırma mekanizmalarının toplumsal dinamikler göz önüne alınarak yukarıdaki politikalarla genişletilmesinin uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

KURUMSAL ÇOCUK BAKIM HİZMETLERİ YOLUYLA KAYITLI KADIN İSTİHDAMININ DESTEKLENMESİ PROJESİ (INSTCARE)

T.C. Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı
Ziyabey Caddesi No: 6
06520 Balgat/ANKARA

Bu yayın Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti'nin maddi desteği ile hazırlanmıştır. İçerik tamamıyla "T.C. Sosyal Güvenlik Kurumu" sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyetinin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir